

*Mijne Heeren Directeuren en Curatoren, Professoren
en Doctoren, Dames en Heeren Studenten, en Gij allen,
die deze plechtigheid met Uw tegenwoordigheid vereert,*

Zeër geachte Toehoorderessen en Toehoorders!

In het zevende boek zijner *Divinae Institutiones* ¹⁾ voorspelt Lactantius de wereld zware tijden: recht en wetten zullen ten onder gaan, vermetelheid en geweld alles in bezit nemen, de gansche aarde zal dreunen van het krijgsumoer, alle volken zullen elkander beoorlogen. En de oorzaak van deze verwoesting en verwarring zal hierin gelegen zijn — zijn ziel huivert om het te zeggen, maar toch zal hij het zeggen, omdat het gebeuren zal — dat de Romeinsche naam, die nu de wereld beheerscht, van de aarde zal worden weggenomen. Lactantius' voorzegging, de vrucht minder van historisch-politieke speculatiën dan wel van een naïef-chiliastische constructie, die zelfs den steun der oracula Sibyllina niet versmaadde, kwam ten aanzien van het Latijnsprekende deel van het Imperium Romanum wonderwel uit: een eeuw nadat Lactantius zijn woorden schreef, plunderden de Westgoten Rome en na een woeligen tijd van oorlogen tegen de niet te stuiten Noordelijke volkeren verdwijnt in 476 met Romulus Augustulus de naam der Romeinen van den troon.

Ook in de wereld van den geest vormen de vierde en vijfde eeuw een tijdperk van overgang. Officiëel had reeds ten tijde van Lactantius het heidendom zijn heerschappij verloren. Na de felle Christenvervolging onder Diocletianus had het edict van Milaan in 313 den Christenen de lang begeerde godsdienstvrijheid geschonken ²⁾. Maar geheel terneder-geworpen was het heidendom nog niet. Wel mocht Hieronymus smalend uitroepen: „Met roet en spinnewebben zijn alle tempels van Rome overdekt; de vroegere goden der naties huizen nog slechts met de nachtuilen in de daken,” ³⁾ maar dat die goden hun schuilplaatsen nog wel verlieten om eer-